

Урок № 42

Двокрапка у безполучниковому реченні на прикладі заголовків із мас-медіа

Вправа
«Майстри заголовків»

Опис. Вправа має на меті поєднати знання про будову безполучникового речення з аналізом і критичним сприйняттям заголовків у ЗМІ. Учні мають зрозуміти, що повідомлення в мас-медіа слід читати повністю, аби зрозуміти його, а також навчитися розрізняти, коли заголовки спотворюють суть повідомлення. Вправа складається з чотирьох завдань, одне з них можна давати як домашнє, три інших — для роботи в класі.

Учень має знати

- » як правильно ставити розділові знаки між частинами безполучникового складного речення та обґрунтувати їх;
- » смислові відношення між частинами безполучникового складного речення.

Учень має розуміти

- » виражальні можливості складнопідрядних речень в усних і письмових висловленнях.

Учень має вміти

- » знаходити в тексті безполучникові складні речення;
- » визначати основні ознаки, смислові відношення між частинами безполучникових складних речень;
- » правильно інтонує безполучникові складні речення;
- » правильно будувати безполучникові складні речення з різними смисловими відношеннями між частинами їх;
- » аналізує й порівнює виражальні можливості безполучникових складних речень із синонімічними синтаксичними конструкціями.

Вправа «Майстри заголовків»

Мета

- » навчити аналізувати заголовки як за змістом, так і за граматичною будовою;
- » навчити шукати інформацію за заголовком та порівнювати текст повідомлення зі змістом заголовку;
- » навчити формувати заголовки до новини, що стосується теми інфомедійної грамотності, з урахуванням теми уроку.

Уміння і навички з інфомедійної грамотності

- » стійкість до впливів, фактчекінг: фейки та інструменти маніпуляцій (на прикладі заголовків);
- » інформаційна грамотність: уміння систематизувати інформацію та формулювати чітку думку;
- » навички ефективного пошуку інформації.

Що необхідно підготувати до уроку

- » заголовки зі ЗМІ для розбору можна записати на дошці, роздати на папірцях, продиктувати учням або вивести на екран смарт-дошки;
- » для пошуку новин за заголовками на відповідних ресурсах буде потрібен комп'ютер із доступом до інтернету або персональні смартфони чи планшети з мобільним інтернетом;
- » ЗОШИТ.

УЧИТЕЛЮ. На свій розсуд учитель може обрати всі або лише деякі елементи цієї вправи.

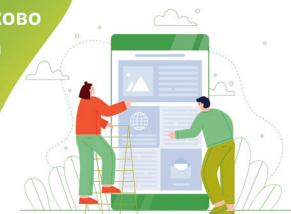
Розглядаючи тему «Двокрапка між частинами безсполучникового складного речення» (*параграф 26 підручника з української мови для 9 класу, Заболотний, 2017*), **ЗАПРОПОНУЙТЕ** учням розглянути три заголовки з українських інформаційних порталів.

ЗАВДАННЯ 1. Прочитайте заголовки публікацій з українських ЗМІ. Визначте, чи є вони безсполучниковими складними реченнями та, користуючись таблицею в підручнику (*сторінка 147, параграф 26 підручника з української мови для 9 класу, Заболотний, 2017*), визначте, до якого типу вони належать (причини, доповнення, пояснення).

1. «**“Х’юстон, ніяких проблем”: 50 років тому людина вперше ступила на місяць**»
(джерело: інформаційна агенція УНН, unn.com.ua).
2. «**Доведеться оголошувати війну: мережу розвеселило фото реакції Трампа на поцілунок його дружини з Трюдо**»
(джерело: Апостроф, apostrophe.ua).
3. «**Не міг повірити своїм очам: Кейт Міддлтон і принц Вільям приємно здивували громадськість**»
(джерело: РБК-Україна, rbc.com.ua).

Двокрапка у безсполучниковому реченні на прикладі заголовків з мас-медіа

Х’юстон, ніяких проблем»: 50 років тому людина вперше ступила на місяць

Джерело: Інформаційна агенція УНН, unn.com.ua

Доведеться оголошувати війну: мережу розвеселило фото реакції Трампа на поцілунок його дружини з Трюдо

Джерело: Апостроф, apostrophe.ua

Не міг повірити своїм очам: Кейт Міддлтон і принц Вільям приємно здивували громадськість

Джерело: РБК-Україна, rbc.com.ua

Виконання завдання.

Для приміток:

1. Це безсполучникове складне речення із двокрапкою, яке вказує на причину. Двокрапку можна замінити на «тому що» або «бо» («**“Х’юстон, ніяких проблем”, тому що 50 років тому людина вперше ступила на місяць**»).
2. Це безсполучникове складне речення із двокрапкою, друга частина розкриває, пояснює зміст першої, уточнює причину дії в першій частині. Речення можна трансформувати в складнопідрядне, якщо додати сполучник «тому що», «бо». («**Доведеться оголошувати війну, оскільки мережу розвеселило фото реакції Трампа на поцілунок його дружини з Трюдо**»).
3. Це безсполучникове складне речення із двокрапкою, друга частина розкриває, пояснює зміст першої, уточнює причину дії в першій частині. Речення можна трансформувати в складнопідрядне, якщо додати сполучник «тому що», «бо». («**Не міг повірити своїм очам, тому що Кейт Міддлтон і принц Вільям приємно здивували громадськість**»).

ЗАПИТАЙТЕ в учнів, чи зацікавили їх ці новини і про що, на їхню думку, ітиметься в тексті статей та заміток, чи розкривають заголовки суть інформації.

(Орієнтовні відповіді:

1. *Заголовок повідомляє, що стаття присвячена річниці висадки людини на Місяць; перша частина речення — це обіграна фраза «Х’юстон, у нас проблеми», яка стосується кінострічок на космічну тематику.*
2. *Заголовок у жартівливій формі повідомляє про курйозне фото, де фігурує президент США Дональд Трамп та його дружина Меланія разом із прем’єр-міністром Канади Джастіном Трюдо. Фото стало популярним у соцмережах, але поки не ясно, чому саме і що на ньому відбувається.*
3. *Хтось невідомий був здивований через хороший вчинок британського принца Вільяма та його дружини Кейт Міддлтон, однак читачеві невідомо, що саме сталося.)*

ЗАВДАННЯ 2.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ. Зверніть увагу учнів, що під кожним заголовком указано українські інформаційні ресурси, де були опубліковані ці статті та новини. Учні мають знайти повні новини за цими заголовками, використовуючи внутрішній пошук кожного із сайтів, прочитати ці новини й дати відповідь на запитання:

- Чи відповідає текст публікації заголовку?
- Чи отримали вони ту інформацію, на яку сподівалися?

Знайдіть повні новини за цими заголовками та подумайте:

- Чи відповідає текст публікації заголовку?
- Чи отримали ви ту інформацію, на яку сподівалися?

 ПРИМІТКА. Учні можуть розподілити, яку із трьох публікацій вони бажають дослідити.

Для приміток:

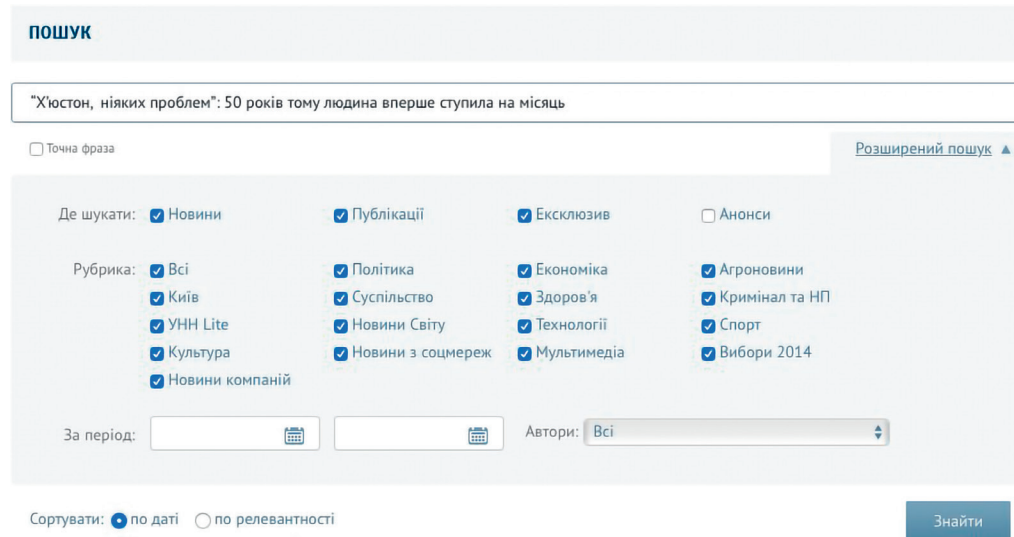
 Виконання завдання.

Інструкція з пошуку на сайті УНН, інші ЗМІ мають схожі систему пошуку новин та публікацій на своїх сайтах:

1. У браузері введіть unn.com.ua.
2. На верхній панелі справа є рядок пошуку.

3. У рядок пошуку введіть заголовок «**“Х’юстон, ніяких проблем”: 50 років тому людина вперше ступила на місяць**» та натисніть Enter або на символ лупи.
4. Чим точніше ви вказали заголовок або ключові слова, тим точнішим буде результат пошуку.

По вашому запиту знайдено 1 результатів:

- 1 **"Х’юстон, ніяких проблем": 50 років тому людина вперше ступила на Місяць**
Субота, 20 липня 2019, 13:28 Публікації

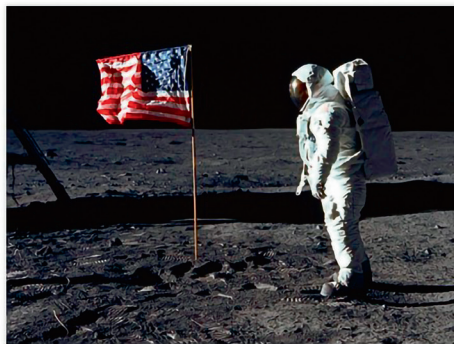
5. Далі ви тиснете на заголовок та відкриваєте повну публікацію для прочитання.

ПУБЛІКАЦІЇ: [НОВИНИ СВІТУ](#) [← Повернутися до списку](#) [RSS](#) [Архів](#)

Субота, 20 липня 2019, 13:28 • Саша Картер • 53235

"Х'юстон, ніяких проблем": 50 років тому людина вперше ступила на Місяць

У цей день рівно 50 років тому американський астронавт Ніл Армстронг ступив на поверхню Місяця. Про те, як це сталося, розповідь **УНН**, ґрунтуючись на даних Національного управління з аеронавтики і дослідження космічного простору (NASA)

КИЇВ. 20 липня. УНН. Один маленький крок для людини, один гігантський стрибок для людства - саме це казали перші шпальти тисяч газет, надрукованих десятками мов по всьому світу, після того як збулася перша частина сміливої заяви президента Джона Кеннеді, зробленого більш ніж вісім років тому - висадити людину на Місяць. Ця частина була успішно виконана 20 липня 1969 року. Друга частина - безпечно повернути цю людину на Землю - була попереду. Про легендарну висадку луноходців існує безліч теорій і доміслів. Так як же все було? Про це розповіли фахівці NASA, відновивши картину подій у ті самі, перші години, майже покроково, передає **УНН**.

Отже, астронавти американського космічного корабля "Аполлон-11" - Ніл Армстронг, Едвін "Базз" Олдрін і Майкл Коллінз почали свій п'ятий день у космосі, завершуючи дев'ятий оборот навколо Місяця. У той же час на Землі, у Центрі управління польотами в Х'юстоні, за польотом стежила команда контролерів Юджина Кранца, а в ролі зв'язківця у них виступав астронавт Чарльз Дьюк.

Перевірка завдання. Учні можуть коротко презентувати інформацію щодо тих публікацій, які вони знайшли та прочитали. Орієнтовні відповіді:

1. **«"Х'юстон, ніяких проблем": 50 років тому людина вперше ступила на місяць».** Стаття присвячена історії першої висадки людини на Місяць. Авторка Саша Картер посилається на дані Національного управління з аеронавтики і дослідження космічного простору (NASA). Текст публікації відповідає заголовку та розкриває деталі цієї історичної події.
2. **«Доведеться оголошувати війну: мережу розвеселило фото реакції Трампа на поцілунок його дружини з Трюдо».** Публікація присвячена жартівливим коментарям щодо фото, де дружина Дональда Трампа Меланія дивиться з усмішкою на прем'єр-міністра Канади Джастіна Трюдо. Джерелом новини став український політичний діяч Борислав Береза, який опублікував це фото із жартівливим коментарем про те, що Трампу «доведеться оголошувати війну Канаді». Загалом заголовок відповідає тексту новини та додає нові деталі щодо цієї події.

Series of horizontal dotted lines for taking notes.

3. «Не міг повірити своїм очам: Кейт Міддлтон і принц Вільям приємно здивували громадськість».

У новині йдеться, що британська королівська родина здивувала тим, що подорожувала звичайним комерційним авіарейсом. Автор публікації посилається на британське видання The Sun, яке цитує очевидця цієї події. Саме він не міг повірити своїм очам, коли побачив представників королівської родини на борту літака. Заголовок не розкриває весь зміст тексту, однак і не суперечить йому.

Для приміток:

ЗАВДАННЯ 3. Прочитайте новину. Складіть новий заголовок до неї, використовуючи безсполучникове речення із двокрапкою. Посилання на неї в QR-кодї справа та у презентації. Пильнуйте, щоб заголовок відповідав правилам формування безсполучникового складного речення (параграф 26 підручника з української мови для 9 класу, Заболотний, 2017). Не забувайте про те, що заголовок має бути коротким, влучним і при цьому максимально інформативним та передавати суть новини.

Рекомендація: визначте ідею новини та ключові слова. Ймовірно, що саме вони допоможуть вам створити якісний заголовок.

Заголовок

Фейкові новини можуть викликати неправдиві спогади — дослідження

Підзаголовок

Половина учасників дослідження заявила, що пам'ятає про вигадані історії, та називала подробиці фейкових подій.

Текст новини

У людей можуть виникнути неправдиві спогади після перегляду фейкових новин, зокрема, якщо історії відповідають їхнім переконанням. Про це заявили науковці з Каліфорнійського університету й Університетського коледжу Дубліна, передає Громадське з посиланням на EurekAlert. Дослідження проводили у 2018 році за тиждень до референдуму про легалізацію абортів в Ірландії. Однак науковці припустили, що фейки матимуть аналогічні наслідки під час інших політичних подій.

Дослідники опитали 3140 виборців про те, чи збираються вони голосувати на референдумі та як саме. Потім учасникам показували шість репортажів, два з яких були вигадані. Згідно з результатами, половина учасників заявила, що пам'ятає про вигадані історії та називала подробиці фейкових подій. Виборці, які виступали за легалізацію абортів, частіше згадували брехню про своїх опонентів і навпаки. Зазначається, що деякі учасники «пам'ятали» про фейкові події навіть після того, як дізналися, що інформація була вигаданою. Науковці планують дослідити, як неправдиві спогади пов'язані з референдумом Brexit та рухом #MeToo. Раніше повідомлялося, що фейкові новини розповсюджуються в соцмережі Twitter набагато швидше і ширше, ніж справжні.

Новина опублікована на УНІАН 23.08.2019 (джерело: <https://www.unian.ua/science/10661166-feykovi-novini-mozhut-viklikati-nepravdivi-spogadi-doslidzhennya.html>).

Прочитайте новину. Складіть новий заголовок до неї, використовуючи безсполучникове речення із двокрапкою

Фейкові новини можуть викликати неправдиві спогади — дослідження

Виконання завдання.

Орієнтовні варіанти заголовків:

1. «Дослідження виявило: фейкові новини провокують неправдиві спогади» (можна використовувати сполучник «що» — з'ясувальне речення, пояснює зміст присудка в головній частині);
2. «Небезпечні фейкові новини: їх читання залишає неправдиві спогади» (можна використовувати сполучник «бо» — причиновий зв'язок);
3. «Науковці повідомили: фейкові новини можуть викликати неправдиві спогади» (можна використовувати сполучник «що» — з'ясувальне речення, пояснює зміст присудка в головній частині);
4. «Люди пам'ятають деталі вигаданих подій: фейкові новини провокують неправдиві спогади» (можна використовувати сполучник «тому що» — причиновий зв'язок).

Для приміток:

УЧИТЕЛЮ. Окрім правильності написання заголовку, ви також можете коротко обговорити з учнями суть новини та результати дослідження вчених. **ЗАПИТАЙТЕ** в учнів, чи траплялося з ними щось подібне: коли знаєш, що якась інформація виявилася неправдивою, однак досі пам'ятаєш деталі.

ПІДСУМУЙТЕ. Інколи журналісти використовують безсполучникове складне речення для заголовків своїх статей. Читаючи заголовки новин, ми не завжди отримуємо повну інформацію, тому необхідно читати повідомлення повністю, щоб краще зрозуміти його зміст та дізнатися про важливі деталі. До того ж інколи заголовок може вводити в оману читача й зовсім не відповідати дійсності. Як правило, такі заголовки ми називаємо клікбейтними — вони спрямовані передусім на те, щоби змусити нас клікнути на певне повідомлення (наш клік принесе гроші виданню, адже прибуток від реклами залежить від кількості відвідувачів на сайті: чим більше, тим краще). Для того щоб ми клікнули на заголовок, дуже часто журналісти роблять їх емоційно забарвленими, додаючи інтриги. Це не відповідає стандартам інформаційної журналістики, тож ми як споживачі інформації маємо ставитися до них критично.

Клікбейт (clickbait)

текст (чи зображення), який використовується для збільшення кількості переходів за посиланням.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ.

Запропонуйте учням відкрити ті джерела, де вони читають новини (соцмережі, ЗМІ, агрегатори новин) та переглянути заголовки. Виписати безсполучникові складні речення, пояснити вживання розділових знаків, сказати, які з них, на думку учнів, мають ознаки клікбейту — є емоційними, сенсаційними тощо.

ДЖЕРЕЛА

Для приміток:

1. Картер Саша. "Х'юстон, ніяких проблем": 50 років тому людина вперше ступила на місяць [Електронний ресурс] // УНН. — 20.08.2019. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.unn.com.ua/uk/publication/1814244-khyuston-niyakikh-problem-50-rokiv-tomu-lyudina-vpershe-stupila-na-misyats>.
2. Доведеться оголошувати війну: мережу розвеселило фото реакції Трампа на поцілунок його дружини з Трюдо [Електронний ресурс] // Апостроф. — 26.08.2019. — Режим доступу до ресурсу: <https://apostrophe.ua/ua/news/world/america/2019-08-26/pridetsya-obyavlyat-voynu-set-razveselilo-foto-reakcii-trampa-na-poceluj-ego-suprugi-s-tryudo/172670>.
3. Не міг повірити своїм очам: Кейт Міддлтон і принц Вільям приємно здивували громадськість [Електронний ресурс] // РБК-Україна. — 25.08.2019. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.rbc.ua/ukr/styler/mog-poverit-svoim-glazam-keyt-middlton-prints-1566710360.html>.
4. Фейкові новини можуть викликати неправдиві спогади — дослідження [Електронний ресурс] // УНІАН. — 23.08.2019. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/science/10661166-feykovi-novini-mozhut-viklikati-nepravdivi-spogadi-doslidzhennya.html>.

АВТОРКА: Аліна Мосендз

ВИВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ:
інфо-медійна грамотність

Матеріали розроблені в рамках проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується IREX за підтримки посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси. Використання матеріалів дозволене лише з некомерційною метою і за умови посилання на проєкт та IREX.